ELENA ADELA DRĂGUȚOIU

CÂTEVA OBSERVAȚII PRIVIND UNICITATEA ÎN SINTAXĂ

0. În articolul de față, vom aduce câteva observații ce privesc unicitatea, așa cum este ea percepută în gramatica modernă, avându-se în vedere *Gramatica de bază a limbii române* (GBLR). Punctul de plecare îl va constitui principiul unicității funcțiilor sintactice, enunțat de D. D. Drașoveanu (1971/1997).

1. Potrivit lui D. D. Drașoveanu (1997, p. 67), principiul unicității funcțiilor sintactice are o valoare de lege, este axiomatică și constă în imposibilitatea existenței unui al doilea termen subordonat, *construit/realizat în același fel* [subl. n.] cu unul dat, în dependența unui aceluiași termen regent. Este limpede că ne aflăm în zona subordonării și nu a coordonării, unde înțelegem multiplicitatea, antonimul unicității[1]. Așadar, se au în vedere (*ibidem*, p. 60 și urm.) funcțiile realizate cazual (cazul de ordin I), cele realizate prepozițional (cazul de ordin III) și cele realizate prin acord (cazul de ordin II). Singurele excepții de la unicitate, acceptate de lingvist, sunt: funcțiile sintactice dublate (complementul direct, respectiv cel indirect: ***L**-am văzut **pe Mihai**; **I**-am dat **Ioanei** o carte*), verbele dublu tranzitive[2] ce pot avea două complemente directe ne-coreferențiale (***Mă** învață **matematică***), D_1[3] posesiv (***Și**-a adresat **elevilor** întrebarea*), subiectul reluat (*Așa sunt **ăștia tinerii***...!). În schimb, odată cu atributul adjectival, unicitatea se sfârșește, deoarece pot exista, teoretic, mai multe atribute adjectivale necoordonate (***frumoasa** casă **țărănească***...).

2. În GBLR (p. 24), principiul unicității funcțiilor sintactice este definit într-un mod diferit: „[...] într-o structură primară [...] nu pot exista mai multe complemente cu aceeași funcție sintactică, iar un centru nu poate atribui decât o singură dată același rol tematic". Acest principiu organizează numai grupurile sintactice cu centru predicativ (*ibidem*, p. 666)[4] și complementele acestora, cu alte cuvinte

[1] „[...] existența, recunoscută, a *multiplicității* [subl. a.] (subiect multiplu, nume predicativ multiplu...), ceea ce face legitimă presupunerea existenței unei categorii antinomice – unicitatea" (Drașoveanu, 1997, p. 59).

[2] În GBLR și în GALR 2005, invocându-se principiul unicității, s-a constituit funcția sintactică de complement secundar, fostul complement direct al lucrului pe lângă verbele dublu tranzitive; despre necesitatea instituirii acestei noi funcții vezi Dan 2010.

[3] D_1 etic ar figura și el printre excepții, dar el nu are propriu-zis o funcție sintactică, iar în limba română actuală nu mai este folosit.

[4] Este o precizare importantă adusă de autori, întrucât complementul numelui (cerut de substantive de origine verbală: *abuzul **de medicamente***, *devenirea **lui Ion***, de origine adjectivală: *solidaritatea **cu profesorii***, substantive relaționale*: tatăl **lui Ion***) nu intră în grupul complementelor ce respectă principiul unicității; problema o constituie definirea centrului predicativ: este vorba

DACOROMANIA, serie nouă, XIX, 2014, nr. 2, Cluj-Napoca, p. 141–152

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

vizează doar grupul verbal, cel ce este considerat cel mai complex, întrucât acesta este singurul dintre toate grupurile sintactice (nominale, adjectivale, interjecționale etc.) care se poate constitui într-o propoziție *finită*[5]: grupul e patronat de un verb-predicat (caracterizat prin predicativitate), care este „termenul regent", prin excelență. În jurul lui se construieşte întregul enunț (a nu se uita că şi subiectul (*ibidem*, p. 408) este privit ca un complement de tip special, privilegiat, al verbului).

2.1. Trebuie să aducem anumite adnotări definiției de mai sus, mai ales în ceea ce priveşte explicarea termenilor acesteia: ce se înțelege prin structură primară, prin complement, prin centru şi prin rol tematic.

2.1.1. Structura primară/de bază este definită în opoziție cu cea reorganizată[6], o structură presupunând existența unor funcții sintactice cerute obligatoriu sau nu de către un regent/cap de centru, care este în mod necesar un verb (s-a renunțat la folosirea termenului de sintagmă, înțelegându-se drept o grupare de doi termeni, cel regent şi cel subordonat regentului). Acest tip de structură primară/de bază admite aşa-numitele *complemente matriciale* (subiectul, complementul direct, complementul secundar, complementul indirect, cel prepozițional, numele predicativ şi complementul predicativ al obiectului)[7], care sunt cerute obligatoriu de matricea semantică a anumitor clase de verbe; în schimb, în urma reorganizărilor pasive şi posesive, apar *complementele non-matriciale*.

2.1.2. După cum s-a văzut, GBLR (p. 21–22, 38–39, 658) defineşte **complementul** diferit față de gramatica tradițională: el este conținut în matricea semantică a centrului (ce poate fi verb sau substantiv); astfel, este cerut obligatoriu de acest centru, dar poate să nu fie exprimat/lexicalizat (obligatoriu). Putem presupune că autorii acestei gramatici iau în seamă, pentru caracterizarea principiului unicității, numai complementele din grupurile verbale, patronate de un centru de grup – un verb cu funcția de predicat (prin urmare, complementele cerute de anumite verbe).

despre un centru caracterizat prin predicativitate? Predicativitatea este definită în acelaşi loc, din punct de vedere sintactic, prin prezența categoriilor gramaticale ale verbului (mod, timp, număr şi persoană) şi autonomie în comunicare (spre deosebire de verbele non-finite, cele la modurile „foste" nepersonale – infinitiv, gerunziu, supin, participiu –, caracterizate, astfel, prin „nepredicativitate"). De-aici putem trage concluzia că un verb non-finit nu poate atrage complemente sau complementele cerute de acesta nu „respectă" principiul unicității?

[5] Propoziția finită este cea cu centru-verb la formă finită (fostul mod personal), carcaterizat prin predicativitate (vezi mai sus) (vezi GBLR, p. 28–29).

[6] Structura reorganizată este rezultatul unei amalgamări a două structuri sintactice de bază, în cadrul căreia se definesc complementul posesiv, complementul de agent şi predicativul suplimentar (GBLR, p. 30–38, p. 668).

[7] Din enumerarea de mai sus lipsesc complementele circumstanțiale (în schimb, într-un alt capitol, sunt amintite ca făcând parte din categoria complementelor matriciale – vezi GBLR, p. 495), fiind vorba de anumite „circumstanțiale" cerute în mod obligatoriu de către un centru-verb: complementul circumstanțial de loc (*Locuiesc **aici***), complementul circumstanțial de timp (*Tabloul datează **din secolul** trecut*), complementul circumstanțial de mod (*Se comportă **frumos***) şi complementul circumstanțial cantitativ (*Măsoară **5 metri***).

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

2.1.3. Centrul sau capul lexical (GBLR 2010, p.17): acesta atribuie o singură dată funcții sintactice subordonaților (subînțelegem: jucând rolul de termen regent), dar şi funcții semantice acestora, funcții aflate în matricea semantico-sintactică a centrului, indiferent de sintaxa structurilor de „suprafață", în care aceste centre pot să apară. Aceste funcții semantice sunt denumite **roluri tematice** (Agent, Pacient, Temă, Experimentator, Beneficiar, Instrument etc.); pentru a le exemplifica, citățm din GBLR (p. 17): *Hoții **au deschis** uşa cu o rangă*, în care *hoții* este Agentul, *uşa* este Pacientul, iar *cu o rangă* este Instrumentul – centrul de grup ***a deschide*** atribuie rolurile tematice de mai sus.

Aşadar, după tratatul academic, sunt în afara principiului unicității:

a. complementul de agent, complementul posesiv şi predicativul suplimentar, fiindcă sunt funcții sintactice ce țin de o structură reorganizată, nu de una de bază/primară;

b. circumstanțialele (de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, de instrument etc.), funcții sintactice cu statut facultativ (GBLR, p. 655), necerute de matricea semantică a verbului, conducător de grup/centru predicativ;

c. funcțiile sintactice ce fac parte dintr-un grup nominal (grup condus/guvernat de un substantiv/pronume): fostele atribute adjectivale, substantivale, pronominale, verbale etc. S-a eliminat denumirea de atribut, ca funcție sintactică, deoarece are în vedere modul de relizare şi partea de vorbire prin care se exprimă, în detrimentul conținutului (semantic)[8];

d. funcțiile sintactice ale grupului adjectival, adverbial şi interjecțional (patronate de un adjectiv/adverb/interjecție): complementul comparativ, complementul indirect, complementele circumstanțiale etc.

NOTĂ: în studiul de față vom detalia numai subpunctele b) şi c).

2.2. Singurele excepții de la principiul unicității, recunoscute de către GBLR (p. 2–25), sunt funcțiile sintactice aflate în coordonare (subiectele multiple, complementele directe multiple etc.) şi funcțiile sintactice dublate, complementul direct şi cel indirect (a se vedea exemplele de la începutul studiului de față).

3. Unicitatea, conform GBLR, priveşte numai grupul verbal, cel mai complex, patronat de un verb (cu funcția sintactică de predicat al enunțării), considerat termenul regent prin excelență, în jurul căruia se construieşte întregul enunț. Toate celelalte grupuri „minore", nominale, adjectivale etc., sunt socotite un soi de subpărți/sub-grupuri ce alcătuiesc grupul verbal, iar unicitatea pare a fi exclusă din cadrul acestor sub-grupuri. Nu sunt aduse în discuție fostele atribute substantivale/ pronominale genitivale şi circumstanțialele (văzute ca nişte compliniri facultative pe lângă anumiți centri).

[8] Dumitru Irimia (2008, p. 537–549) face o altă clasificare a atributului (denumirea tradițională o păstrează), în funcție de semantismul acestuia: atributul calificativ (*oameni **ca tine***), de identificare (*casa **ta**, ochii **lunganului***), de clasificare (*hârtie **de scris***), de complinire (*spărgătorul **de nuci***) şi cel descriptiv (*față **înaltă***).

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

3.1. Circumstanțialele. După GBLR (p. 26)[9], principiul uncității nu se poate aplica cirumstanțialelor, întrucât ar fi posibilă prezența a două sau trei astfel de funcții sintactice în acelaşi grup verbal. Spicuim un exemplu: *Cartea costă 70 de lei* ***acum în România***; *70 de lei* este un complement circumstanțial cantitativ (cerut de „matricea semantică" a verbului *costă*), ***acum***, un circumstanțial de timp (cu rol facultativ pe lângă acelaşi verb) şi ***în România***, un circumstanțial de loc (tot facultativ pe lângă verb). Nu vedem relevanța exemplului pentru a ilustra incapacitatea circumstanțialelor de a se supune principiului unicității: în ciuda statutului lor de „adjuncți" a căror „alegere este sintactic liberă"[10], vorbim de funcții sintactice diferite, până la urmă (circumstanțial de timp şi de loc), cu un acelaşi termen regent. De fapt, de ce calitatea de complement *vs* adjunct influențează atât de mult statutul de „supus" principiului unicității funcțiilor sintactice?

OBSERVAȚIE: Complementele cirumstanțiale sunt compliniri obligatorii cu statut sintactic de complement, iar din punct de vedere semantic, aduc o informație de tip circumstanțial (*ibidem*, p. 495 şi urm.). GBLR recunoaşte patru tipuri de complemente circumstanțiale: **de loc** (*Eu locuiesc* ***în Oradea***), **de timp** (*Pictura datează* ***din secolul*** *XIX*), **de mod** (*A procedat* ***greşit***), **cantitativ** (*Costă* ***mult***). Circumstanțialele (de loc, de timp, de mod, de modalitate, cantitativ, instrumental, sociativ, de relație, de cauză, de scop, condițional, concesiv, consecutiv, opozițional, de excepție) sunt, după cum s-a afirmat mai sus, compliniri facultative; însă pot apărea dificultăți în ceea ce priveşte interpretarea acestora:

(1) *Este o țară bogată* ***în aur***;

(2) *Se sprijină* ***în toiag***;

(3) *În cafenea* [...] *nu mai poți sta de vorbă* ***cu Dumnezeu*** (Cioran 1996, p. 89);

(1) ***în aur*** este cerut obligatoriu sau nu de *bogată*? Dacă adjectivul „cere" prezența prepoziției ***în***, atunci ***în aur*** este un complement prepozițional[11], însă dacă nu impune folosirea acestei prepoziții, vorbim despre un circumstanțial de relație (care este şi el „prepozițional", construit cu prepoziție). GBLR (p. 557) afirmă că, în

[9] Adăugându-se şi Gabriela Pană Dindelegan *et alii* (2010, p. 99): circumstanțialele nu se supun principiului unicității, fiind posibilă existența, pe lângă acelaşi verb, a mai multor cirumstanțiale, *dar care detaliază informația oferită de primul – Alergase* ***până aici, aproape, la doi paşi de casa Ioanei****, şi pe urmă renunțase*; ***Demult, acum vreo 15 ani****, i se întâmplase să-şi întâlnească perechea* (exemplele sunt preluate din *op. cit*.). Detalierea la care se face referință nu joacă rolul de **apoziție**? Se poate subînțelege foarte bine un **adică**, prin care se pune în evidență caracterul parantetic specific doar apoziției.

[10] Un verb constrânge, prin matricea lui semantică, vorbitorul să utilizeze complemente (cerute de sus-numita matrice), deşi acestea pot lipsi în anumite situații, pe când adjuncții/circumstanțialele sunt facultative (cf. GBLR, p. 25).

[11] Denumirea acestui tip de complement ca prepozițional nu este satisfăcătoare: priveşte, de fapt, modul de realizare a acestuia, prin prepoziție, la fel ca şi complementul direct (GBLR, p. 432: complementul direct ar aparține, de fapt, unui grup prepozițional, cu prepoziția **pe** în calitate de centru) sau ca şi majoritatea complementelor circumstanțiale/circumstanțialelor.

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

acest caz, aceste două funcții sintactice au un caracter „limitativ", de aceea este greu de stabilit o limită clară;

(2) *a se sprijini* ar impune două prepoziții: *a se sprijini* ***de zid*** – ***de zid*** este un complement circumstanțial de loc // *a se sprijini* ***în toiag*** – ***în toiag*** este un circumstanțial de instrument, deşi verbul cere *obligatoriu* un instrument; aşadar nu am putea admite existența unui complement circumstanțial instrumental?;

(3) *a sta de vorbă* impune uzanța prepoziției **cu**, deci ***cu Dumnezeu*** l-am putea considera un complement prepozițional, dar *statul de vorbă* implică o asociere într-un fel sau altul. Dificultatea ar consta de fapt în a distinge în mod clar granița dintre un complement prepozițional (cerut) şi un circumstanțial sociativ (care este cerut, la rândul lui, fiindcă matricea verbului/locuțiunii verbale impune prepoziția **cu**). Putem vorbi de un complement circumstanțial sociativ?

3.2. După cum s-a mai arătat în acest studiu, GBLR precizează că sunt în afara unicității funcțiile sintactice ale grupului nominal (determinant, cuantificator, modificator, posesor, complementul numelui)[12]. Comparând (GBLR, p. 363) cu gramatica tradițională, fostului atribut adjectival îi corespund un determinant (***acest*** *om*), un cuantificator (*aceste* ***două*** *fete*), un modificator (*pară* ***galbenă*****)**, un posesor (*penarul* ***său***) sau un complement (*plecarea* ***sa***); atributului substantival îi corespund un posesor (*penarul* ***Ioanei***), un complement (*sosirea* ***Ioanei***) sau un modificator (*carte* ***de citire***); atributului pronominal îi corespund un posesor (*creionul* ***ei***) şi un complement (*fratele* ***lui***); atributului adverbial îi corespunde un modificator (*căsuța* ***de aici***); atributului interjecțional îi corespunde un modificator (*halal* ***educație***); atributului verbal îi corespund un modificator (*mamă* ***suferind***) sau un complement (*dorința* ***de a citi***). Aceste funcții sintactice aflate într-un grup nominal (cu un centru nume) sunt definite în funcție de criteriul semantic, în conformitate cu complementele/circumstanțialele[13] din grupul verbal.

Unicitatea, după tratatul academic, priveşte doar prezența obligatorie şi unică a unei funcții sintactice, adică a complementelor; ca urmare, doar centrul de grup verb poate guverna această unicitate. Vom aduce câteva observații legate de grupul nominal, cel care este considerat ca fiind în afara unicității.

3.2.1. Definirea determinantului (GBLR, p. 364–365) este revelatoare: „având în vedere că integrarea în enunț a unui grup nominal se realizează o singură dată, poziția de determinant din cadrul grupului este **unică**" şi obligatorie[14], iar, din punct de vedere semantic, acesta atribuie interpretarea definită/nedefinită respecti-

[12] S-a eliminat denumirea de atribut, ca funcție sintactică, deoarece are în vedere modul de realizare/partea de vorbire prin care se exprimă, în detrimentul conținutului (semantic).

[13] Ni se pare că singura excepție o constituie complementul prepozițional, termenul ales nu reflectă deloc conținutul acestuia, ci felul în care se construieşte, adică cu o prepoziție/locuțiune prepozițională..

[14] În cazul grupurilor nominale care au funcția de subiect, complement direct, complement indirect, care trimit la entități, nu la proprietăți: *Caut* ***profesor de română*** (***profesor*** trimite la o proprietate pe care o entitate/un individ ar trebui s-o aibă) *vs Îl caut* ***pe profesorul*** *meu de română* (***pe profesorul*** *meu*... trimite la un individ/entitate) (GBLR, p. 365–366).

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

vului grup nominal. Determinantul poate fi un articol definit/nedefinit sau un adjectiv (propriu-zis sau de origine pronominală/din numeral) antepus substantivului.

(1) ***Doi*** *copii se plimbau pe stradă/Ai văzut-o pe profesoar**a** noastră de geografie?/I-am dat **acestui** om **un** cadou decent*.

(2) [...] *irațonalul alcătuit din vis şi bestialitate* [...] *constituie zona primară a sufletului* (Cioran 1996, p. 40).

(3) *Ion este colegu**l** meu de bancă/Ion este elev*.

(4) *L-au numit şefu**l** trupei de dans/L-au ales şef al clasei.*

(5) *Tabloul datează din secolu**l** al XVII-lea/Valorează **doi** euro*.

(1) Numeralul cu valoare adjectivală (***doi***), respectiv articolul enclitic ***(-a***), adjectivul pronominal demonstrativ (***acestui***) şi articolul nehotărât (***un***) sunt determinanți, pentru că introduc în enunț grupul nominal (*doi copii/pe profesoara noastră de geografie/acestui om/un cadou decent*). Aceştia apar o singură dată în enunț, indiferent că e vorba despre articol/adjectiv. În mod evident vorbim despre o unicitate a funcției sintactice (de determinant).

(2) În cadrul grupului nominal cu rol de complement prepozițional, determinarea poate lipsi: *din vis şi bestialitate*...

(3) ***-l*** din *colegu**l** meu de bancă*, cu rol de determinant, trimite în mod clar la o entitate, însă *elev*, fără determinant, exprimă proprietatea entității (*Ion*). Grupul nominal cu funcția de nume predicativ poate avea doar un singur determinant al unei entități (prin urmare prezența lui este obligatorie).

(4) Cliticul pronominal (***l-***) substituie un grup nominal determinat (articulat definit/indefinit) sau un pronume (care, semantic, este determinat), reprezentând entitatea. Complementul predicativ al obiectului/predicativul suplimentar pot avea sau nu determinanți. Aceştia din urmă nu sunt obligatorii. Interpretarea ca entități/proprietăți a *şeful/şef* e problematică: *şefu**l*** este determinat (articulat enclitic), prin urmare este integrat[15] în enunț, dar exprimă o proprietate.

(5) Grupurile nominale cu funcția de complemente circumstanțiale de timp (*din secolu**l** al XVII-lea*) şi cel cantitativ (***doi*** *euro*) au determinanți; în cazul celui de timp, poate lipsi, la nivelul expresiei, determinantul (*Monumentul datează de secole*[16]); complementul circumstanțial cantitativ, dacă este vorba despre un grup nominal, este în mod obligatoriu determinat, deci prezența determinantului este obligatorie (vezi şi ***doi*** *euro* din exemplu).

[15] Integrarea este făcută numai de articolul enclitic, nu există vreun alt adjectiv antepus substantivului, care să fie, aşadar, un determinant.

[16] Exemplul este preluat din GBLR, p. 496. *Secole* este nedeterminat, dar se poate subînțelege un ***multe*** pe lângă *secole*, semantic vorbind; prin urmare acest ***multe*** ar juca rolul de determinant, care este obligatoriu (şi unic) în acest caz.

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

Concluzie: determinantul, în ciuda faptului că nu este un complement cerut obligatoriu de un verb, cap de centru, în cadrul grupului nominal este unic şi, în unele situații, chiar necesar; cuantificatorul poate fi „cuantificator" doar dacă este prezent un determinant (vezi **3.2.2**.). Aşadar, putem vorbi şi-n această situație de un principiu al unicității, exact ca şi în grupul verbal.

3.2.2. Cuantificatorul propriu-zis[17] este o funcție sintactică **unică** în grupul nominal, deoarece „cuantificarea sintactică [...] nu se poate realiza decât o singură dată" (GBLR, p. 375–376), în schimb „cere" prezența unui determinant (mai ales când acest cuantificator se află în stânga substantivului-regent, conducător de grup nominal); în lipsa unui determinant, cuantificatorul devine determinant prin forța lucrurilor, deoarece acesta din urmă este obligatoriu în destul de multe contexte:

(1) *Aceste **două** fete sunt gălăgioase/Ai văzut vreo **altă** fată la cinema?*

(2) Două *fete se plimbau prin parc.*

(1) ***Două/altă*** au funcția de cuantificator în cadrul grupurilur nominale selectate; trebuie să atragem atenția asupra prezenței determinanților *aceste/vreo*, obligatoriu aflate în fața substantivelor; cuantificatorii sunt exprimați fie prin numerale cardinale[18], fie prin adjective pronominale nehotărâte.

(2) *Două* este determinant datorită poziției inițiale în grupul nominal, iar determinantul, după cum se ştie, mai ales că se raportează la un subiect, *fete*, este obligatoriu.

Concluzie: într-un grup nominal dat cuantificatorul (propriu-zis) poate lipsi (prin urmare, nu vorbim despre prezența sa obligatorie), dar poziția sa este **unică** în cadrul respectivului grup; acesta s-ar putea supune, fără niciun fel de probleme, unui principiu al unicității funcțiilor sintactice.

3.2.3. Modificatorul, cel care caracterizează din punct de vedere semantic un nume, este singura funcție sintactică dintr-un grup nominal care nu se supune unicității: într-un enunț pot exista unul sau mai mulți modificatori (GBLR, p. 379) (vezi şi fostele atribute adjectivale, *supra*, **1.3.3**.): *Clădirea **aceea urâtă** mi-a atras atenția.* GBLR înțelege şi alte părți de vorbire care pot fi modificatori, în afară de adjective (propriu-zise sau provenite din pronume, numerale ordinale, verbe):

(1) *Cartea **de citire** este pe masă/Cartea **aceasta frumoasă,** de-aici, de pe masă, este a mea.*

(2) *Eleva **aceea, Popescu**, este în clasă/Eleva **Popescu,** aceea **de-acolo**, este silitoare.*

(3) *Am văzut copii **mititei, de cinci ani, cântând** la chitară.*

[17] Este denumit cuantificator intern cel care are o poziție aproximativ fixă în topica propoziției (GBLR, p. 375–376).

[18] GBLR (p. 378) exclude numeralul ordinal ca putând avea funcția sintactică de cuantificator, fiindcă nu exprimă o cantitate propriu-zisă, ci ordinea pe o scală; el ar juca rolul de modificator (la fel ca orice alt adjectiv propriu-zis): *Trebuie să modifici această **a doua** observație.*

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

(1) ***De citire/aceasta/frumoasă*** sunt modificatori, după GBLR, exprimați printr-un grup prepoziţional/adjectiv pronominal demonstrativ/adjectiv propriu-zis; atragem atenţia că ultimii doi modificatori nu sunt coordonați, dar se subordonează aceluiaşi substantiv, *cartea*, prin urmare principiul unicității este invalidat în acest caz; ce funcţii sintactice au, însă, *de-aici/de pe masă*? În opinia noastră, putem avea în vedere două variante de interpretare: sunt modificatori coordonați prin virgule (dar putem exclude această variantă, pentru că virgulele nu pot fi înlocuite printr-un eventual **şi** copulativ) sau nişte apoziții (explicații parantetice ale cuvântului *cartea*).

(2) ***Aceea*** este modificator, iar *Popescu*, încadrat între virgule, este o apoziție; *Popescu*, din *eleva Popescu*, după GBLR, este modificator, deoarece aceasta nu recunoaşte existența atributului substantival nominatival sau apoziţional (adică falsa apoziție, aşa cum o denumea D. D. Draşoveanu), ci îl include în categoria modificatorilor; *aceea*, din *aceea* ***de-acolo***, nu este un modificator coordonat cu *Popescu*, ci, din nou, o apoziție, iar ***de-acolo*** un modificator, exprimat printr-un grup prepoziţional.

(3) ***Mititei*** este un modificator, grupul *de cinci ani* nu este coordonat cu ***mititei*** prin virgule (vezi explicația de la (1)), dar nu poate fi vorba despre modificatori *necoordonați*, deoarece avem virgule; aşadar *de cinci ani* poate fi considerat o apoziție, după părerea noastră. În schimb ***citind*** este un modificator (exprimat printr-un gerunziu), subordonându-se, evident, aceluiaşi substantiv *copii*, ca şi ***mititei***: problema constă în determinarea faptului dacă cei doi modificatori sunt coordonați sau nu. Dacă vorbim despre necoordonare, unicitatea este invalidată în acest caz (exact ca în situația fostului atribut adjectival), însă dacă este vorba despre o coordonare, unicitatea se confirmă. Prin eliminarea grupului nominal, cu rol de apoziție, *de cinci ani*, enunțul ni s-ar înfăţişa în felul următor: *Am văzut copii* ***mititei cântând*** *la chitară*; constatăm existența a doi modificatori necoordonați prin virgule, unul exprimat printr-un adjectiv şi celălalt printr-un verb la gerunziu (ce nu este adjectiv verbal) ce se raportează/subordonează unui aceluiaşi termen regent, prin urmare unicitatea este nulă.

În concluzie, modificatorii nu se supun principiului unicității funcțiilor sintactice, conform explicațiilor de mai sus, în schimb pot exista mai mulți modificatori denominativi necoordonați, subordonându-se unui aceluiaşi termen regent? – *Eleva* ***Popescu Ionescu*** ....: este ilogică construcția, pentru că cei doi termeni denominativi nu au cum să aibă doi referenți diferiți, doar în afara situației când numele acestei eleve este Popescu Ionescu[19].

[19] Numele româneşti ce au în componență două sau mai multe elemente se scriu, de regulă, cu cratimă: Draga Olteanu-Matei, Rodica Popescu-Bitănescu etc.

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

3.2.4. Posesorul[20], ca şi determinantul şi cuantificatorul, este **unic** (GBLR, p. 383 şi urm.) în grupul nominal, din punct de vedere sintactic, stabilind „o relaţie de posesie împreună cu un alt constituent desemnând obiectul posedat” (*ibidem*); poate fi exprimat prin substantive/pronume în G (*Rochia **Mariei** este roşie.*), prin clitice în D (*Şi pletele**-i** curg râu pe umeri*) şi prin adjective pronominale posesive (*Cartea **mea** este pe masă*).

3.2.5. Complementul (GBLR, p. 386–387) este o funcţie sintactică în grupul nominal, dar care este *cerut obligatoriu* de centrul de grup, un substantiv postverbal (*Urcarea **muntelui** este foarte dificilă*), postadjectival (*Bucuria **Mariei** a fost uriaşă*) şi relaţional[21] (*A văzut-o pe mama **mea** la cinema*). Prezenţa obligatorie presupune şi unicitate, aşa cum se vede şi în cazul complementului din grupul verbal[22]. Se dau contextele de mai jos, cărora le vom aduce nişte observaţii:

(1) *Mi-am uitat acasă stiloul acela **al meu**, ştii tu care, cel cu cerneală roşie.*

(2) *Mi-am văzut fratele pe stradă/L-am văzut pe fratele **meu** pe stradă.*

(1) *Stiloul* e un substantiv care nu face parte din categoria acelora (numelor) care cer un complement (conform GBLR), prin urmare ***meu*** are funcţia de posesor, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv (pe ***al*** nu îl vom detalia în acest studiu; cf. Neamţu 2011), iar *mi-*, potrivit GBLR, e un complement posesiv (anticipant al posesorului, ***meu***), care este într-o relaţie (semantică) de posesie cu *stiloul*, la fel ca şi ***meu***[23]. Chestiunea este dacă vorbim despre unicitate sau nu, în acest caz. Potrivit teoriei unicităţii a lui D. D. Draşoveanu, unicitatea este respectată; *mi-* şi ***meu***, în ciuda subordonării lor aceluiaşi termen regent[24], *stiloul*, sunt „realizate” în chip diferit: primul este în D_1, iar cel de-al doilea este în Ac_2 . După GBLR, complementul posesiv iese din unicitate, deoarece face parte dintr-o structură reorganizată (posesivă), deşi structura de bază, din care a rezultat, este nealterată (*stiloul acela al meu*).

(2) *Mi-* stabileşte o relaţie de posesie cu *fratele*, în calitate de complement posesiv, în ciuda faptului că substantivul respectiv este unul relaţional şi ar trebui, conform GBLR, să stabilească o altfel de relaţie semantică (de rudenie, de vecinătate etc.) Primul enunţ (*Mi-am văzut fratele*...) este, de fapt, o structură reorganizată

[20] Eliminăm din discuţie aşa-numitul complement posesiv (fostul atribut pronominal dativ, în D posesiv), o funcţie sintactică aparţinând grupului verbal, conform GBLR : ***I**-am văzut părinţii*.

[21] „Semantic, se definesc în cadrul unei relaţii pe care o induc: relaţie de rudenie (frate, mamă, văr), de vecinătate (vecin), socială (prieten, şef)” (GBLR, p. 74–75).

[22] Atragem atenţia că GBLR defineşte unicitatea doar în cadrul grupului verbal şi al complementelor (compliniri obligatorii).

[23] Problematică este încadrarea lui ***mi-*** în cadrul complementului posesiv, iar a lui ***meu*** în cadrul posesorului, deşi exprimă aceeaşi relaţie de posesie (ambii termeni trimit la posesori/cei care posedă *stiloul*).

[24] Suntem de părere că termenul regent al D posesiv este, totuşi, *stiloul* (nu verbul *am uitat*), cu care are o „relaţie” semantică de posesie; se pot vedea mai multe argumente în această privinţă în Roman 2011.

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

posesivă, derivată din structura de bază din enunțul al doilea (*L-am văzut pe fratele meu*...); aşadar, dacă *mi-* e complement posesiv, atunci de ce ***meu*** nu poate fi un posesor[25]? Avem în vedere acelaşi substantiv *fratele*.

4. Concluzii:

4.1. Principiul unicității funcțiilor sintactice, teoretizat de D. D. Draşoveanu, priveşte sintagma, gruparea de doi termeni, în care unul este termenul regent şi celălalt termenul subordonat. În GBLR, s-a renunțat la termenul de sintagmă, preferându-se cel de grup sintactic, condus de un centru, aşa cum am explicat mai sus, şi unicitatea are în vedere grupul verbal, ce poate însuma întregul enunț, guvernat de un verb cu funcția de predicat al enunțării, impunând prezența necesară a complementelor (lexicalizate sau nu). Verbul-predicat este termenul regent prin excelență, organizând întregul grup în jurul lui.

4.2. Unicitatea presupune, de fapt, prezența **unică**, dar nu şi obligatorie a unei funcții sintactice, în multe cazuri: a se vedea circumstanțialele şi pozițiile sintactice din grupul nominal. După cum am încercat să demonstrăm până aici, putem vorbi despre unicitate şi-n cadrul grupului nominal, precum şi în cazul circumstanțialelor (acele compliniri «ne-obligatorii» pe lângă un verb).

4.3. GBLR exclude unicitatea din cadrul structurilor reorganizate[26], deoarece verbul-predicat, în calitate de centru de grup, nu cere, datorită matricei lui semantice, în mod obligatoriu, un predicativ suplimentar, un complement posesiv, un complement de agent[27] etc. Este discutabilă obligativitatea funcțiilor sintactice amintite: predicativul suplimentar se află într-o structură ternară (ce presupune şi un nume şi un verb), iar pe lângă unele tipuri de verbe este necesară exprimarea acestuia (**Te consider vs Te consider* ***prea deştept*** *pentru treaba asta/* Ea s-a dovedit vs Ea s-a dovedit* ***capabilă*** *de sacrificiu*); complementul de agent este fostul subiect (complement de tip special şi obligatoriu) din construcția cu un verb tranzitiv la diateza activă, care poate fi lexicalizat/suprimabil sau nu, exact ca un complement propriu-zis (*Un dascăl bun este apreciat* – se poate subînțelege un ***de*** *toată* ***lumea***, ***de studenți***, totul depinzând de contextul enunțului, vorbitorul înțelegând foarte bine despre ce este vorba). Sintaxa structurilor reorganizate necesită o analiză mai riguroasă.

4.4. Conform GBLR, principiul unicității funcțiilor sintactice guvernează numai grupurile sintactice cu centru predicativ (adică un verb cu funcția de predicat),

---

[25] Atenționăm că substantivele relaționale nu pot fi însoțite de posesori, ci numai de complemente (ale numelui), deci, în contextul dat, am avea de-a face cu un complement „adjectival" (cf. GBLR, p. 384, 387 şi urm.).

[26] Nu am ajuns să tratăm complementul de agent, complementul posesiv, predicativul suplimentar, complementul predicativ al obiectului şi al subiectului.

[27] Denumirile de complement posesiv, de agent etc. sunt, într-o măsură, nepotrivite, pentru că însuşi termenul de *complement* trimite la o funcție sintactică cerută în mod obligatoriu de un centru-verb, aşa cum apare definit, după cum s-a mai precizat, în GBLR, p. 658.

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

deşi verbul, la orice formă (finită sau non-finită) ar fi, îşi păstrează matricea lui semantică şi va cere, indiferent de context, complemente matriciale şi **unice**, cu excepţiile de rigoare (lexicalizate sau nu): ***Pârâul*** *susură vs Aude susurând* ***pârâul****/Vreau să vizitez* ***Italia*** *vs Dorinţa de a vizita* ***Italia*** *l-a făcut să-şi economisească banii* etc.

4.5. Rămâne de stabilit într-un studiu mai amplu dacă acest principiu al unicităţii ar putea fi explicat în afara modului de realizare a funcţiilor sintactice (cel avut în vedere de lingvistul clujean), cazual, prin acord şi cu ajutorul prepoziţiei, dat fiind că GBLR a redefinit funcţiile sintactice tradiţionale şi a introdus altele noi (vezi grupul nominal, dar şi cel verbal, adjectival etc.).

BIBLIOGRAFIE

GBLR = *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2010.

GALR 2005 = *Gramatica limbii române*, vol I. *Cuvântul*, vol. II. *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

Cioran 1996 = Emil Cioran, *Amurgul gândurilor*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996.

Dan 2010 = Simina-Maria Dan, *Consideraţii privind tratarea complementului secundar în GALR,* în DR, serie nouă, XV, 2010, nr. 1, p. 48–56.

Draşoveanu 1997 = D. D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997.

Draşoveanu 1971 = D. D. Draşoveanu, *O categorie sintactică – unicitatea*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 325–355.

Irimia 2008 = Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*. Ediţia a III-a revăzută, Iaşi, Editura Polirom, 2008.

Neamţu 2011 = G. G. Neamţu, *Despre statutul morfosintactic al lui „al" dublant*, în DR, serie nouă, XVI, 2011, nr. 2, p. 149–166.

Pană Dindelegan *et alii* 2010 = Gabriela Pană Dindelegan *et alii*, *Morfosintaxa limbii române. Sinteze teoretice şi exerciţii*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2010.

Roman 2011 = Valentin Roman, *Complementul indirect dativ, atribut pronominal dativ sau ... complement posesiv?*, în „Analele Universităţii de Vest din Timişoara", Seria Ştiinţe Filologice, XLIX, 2011, p. 83–95.

SOME OBSERVATIONS ON UNIQUENESS IN SYNTAX
(*Abstract*)

This study tries to put forward some observations regarding uniqueness as understood by Romanian modern grammar, especially by *Essential Grammar of Romanian*. We take into account as a starting point the principle of unique syntactical functions stated and explained by D. D. Draşoveanu.

Uniqueness in *Essential Grammar of Romanian* (GBLR) is exclusively situated at the level of the verbal phrase governed by a verb discharging the function of predicate of utterance and regards only the compulsory objects occurring in a surface structure (required by the semantic matrix of the predicative verb) and which appear only once (non-coordinated).

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)

Our intention in this article is to prove that we can talk about uniqueness of syntactic functions in the case of adverbials (seen as optional adjuncts of the head verb in a phrase) and within the noun phrase, where some functions are not only unique, but also compulsory (the noun complement and, most of the times, the determiner).

Cuvinte-cheie: *unicitate, grup verbal, grup nominal.*
Keywords: *uniqueness, verbal phrase, noun phrase.*

Universitatea „Babeş-Bolyai”
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
elenaadelaghent@yahoo.com

BDD-A7513 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:59:46 UTC)